

Самсон Чанбек
Семенов

А М І А Н В Р

(Драма IV-түркестанлардың аманы)

ТАЛАҚЫОУ АУАА:

1. РАЙНЬ іхтүеіт 50-да шүкүс.
2. ФАТМА ішінсі, ішкүті, 45-да шүкүс.
3. РОСЛАН Ертінабы, іарқасрағын дүкүнелюп
4. ЃААМІЛ рұейінб, іхтүеіт 10-да шүкүс.
5. ПАЗИНА руиһа, ілхүштейт 18-да шүкүс.
6. АИАП-міссионер
7. АКАНҮЕІ.
8. АНАЧАКНЕС.
9. АБҮРКҮА імфагағуі іареі
10. АБІНДОУ абырзін...

С Ц Е Н А. I

Амнара. Амнара ләті амца еікүп, ахуарзұ ахакнанауп. Ашардау аздыхуақ жүнделүра түзүгүлоуп, алғы ағыншарда-хә еікү да ішагоуп. Амнара азкуакізак астол ішегүін артмазуа, миңкүа, ачанахбұя-ұна түгүнсүт, астол. ішарын алағанні агуғум! астол айтуарда ішагуада ашулаңра ауалын асаара ахфайт айтудар АНДЫКИ

үп алұхуға. Аңзғ ікіншіна дақоуп а қышмауда рұмтақуға, акуадұр, азура, атананча, әдама, әңба, ашақ ақаңғеи ішану-үға. Ампа нағ-ағақ ақуарлұқта өнегүлоуп.

АРХАҚҰЛЫ АҚУГУЛАРА

Фатма ауалға аныла збю дадгүланс ашула лүхуеіт. Шазина ачын даршусеіт, акустқаңуға ататқу; уі ашқаҳ астол атын днеңг ачапаңкүа рұғара дағойт; Іса міл амқұ дүсбатоуп. Амнара әң үахнұғулғышыға Аңсұ айханауда амра ісағулаз рұдінчала үрғаңшүеіт; Райшұғ үахнұғулғышыға даңқ әшамханылану әлада Іса баса ірек рұланы інапқуға дәаруханс шейкүмбаш аманаз акра тағеуіл.

Аңғы әзілдік ала Рослан дағналоіт.

РОСЛАН. Сан, дабаңе! Райшұғ?

ФАТМА. Дүнділдіңіт, наң, озқу, ашежүмбән аманаз ікуазар қалап.

РОСЛАН. (Адақ Райшұғ ішінше) Ах, абан тәхіндоу, аманаз ікуазада! (Нас дұласын ампа ісебатоіт, Іса міл ішанға. Райшұғ інамаз дағалға дәғғанын болт амнара: Рослан дағнаплоіт, іқуарға іаб іненіңде, дүйесін ішінде Іса міл дүіватаіт).

РАЙШҰҒ. Амарға шүкүарзың аалұрғынану-

ійт, сүңқақуеіт, шейкүмбәннату аізарақ сарапоуп. Ішанама іаха ~~анық~~ ішінде? Іаха ~~анық~~ даңғылоуға һсаула ~~да~~ даңа, аізарақ іақазын шейкүмбәннату ақжарлар күлдерән.

ФАТМА. Аі, үсоун, құхнзіңда білдік егу іа-аңғофіт, аха сұнда сүзелүмдіңіт.

+ ШІАЗІНА. Сарғың Құңға ібжын саһайт аха ісзейілмургеіт дүзғевз.

РОСЛАН. Сара акі-әбеі елсүргеіт: ая-чалнік даңғылғыт ғаша ақын тағын үаға іінаң сүзел-мургеіт.

РАЙШҰҒ. Құңға ібжын аңсана, сүнділтүк ізүзүрфора салагреіт. Иінабжың жалапану ус ібо-он: аңчалнік даңғылғыт ақжарлар ус дүк ағын драңа-жарцұ-ға. Аңурқуда риңхуаланда ус ібжын іағле-тейт.

ФАТМА. Аңурқуда бі! Уі ішан?

РАЙШҰҒ. Лібайра рұбжалар қалап аүрүс-күеі аңурқудеі. Ус ажабжүсандың іқоуп. Іса нахеіт сарғың ус қара-фұнтара. (Іса міл дүнділдіңіт аң-пұнда).

ФАТМА. Ох, уі іаһзааумғая, наң, сүзкүн-шоу Аңда, аібайра аңғында һәлағынштік акумзар-наңхашам (Пауза). Іхүқаларузеі-ға у ара уі аібайра уту ізлаанагуазеі?

РАЙШҰҒ. Ироіт, Стамил, асустан іхазы ізүмнің ақында інажеіт-ға аңсұяа іңсұлмануғы

іўгурсіавуў аурүс хълаңшца іарбанзаалак азгү
шүзга һідүргүааует-ба. Убрі ағніт асулжан ігу
ішоуп, рфоит, аурүсса драбайүрцү (дазааібак
иу)-Нас ітабүргумыі ўі, іабақоу һхадуішра інамаз
нара? Һгуазһара дүүнү, гүхә намамкүа һархажа,
һаңсөеіхайшүя һархажа, һахуңуа, ацарапе
реінш, һархажүруа, һарүкүкка һаңазаара іаба-
доу озкү? Ағнамам урб. Ена^ж ахаңуішра мүчху
гублус ізмаз нара-аңсуаа-Аңсану ىшзә хүчн
аңдаа, озкү ўі-ба ағнамам, һархуртвіт шоукү.
Дүңзірану, бзіаралу, гүёкалғану інамаз зең-рх-
тачет, іржіт. Нахудаңа ркіт һаңсұ һөнгөмін-
гая; іааін, зек-наң қазшас іштүхнү інамаз,
озкү ікашүй, ішхашшуршә, һаңзаша иштүшхроуп-ба
інаджат, аку азү іназдаауам, іржаку һаларкзоіт.
Абас ңсевгаша інамам Ағні, үдүршанхартү һаң-
сану діңүл ңшзарас, ңсөнларас інамаз дара рендерал
күа рұуазклар ірнөу ауаа-үба інамдану іша-шану
ірнөржет. һара ара Аңсану іәшагүзүз, іаңынғуз, ага-
шо һадінл ңсеглара һаңзанн, ашха, ахабра һаңар-
цаалт-аенфора ахнамлю. Атұхуңан, зеңү іреіда-
зану, оғн-ізүмчаралың һазүшшаз ўі рұпапда ін-
лоу; акануойшыа рұману ғүңба ңүңхаза ірнлоуп
нахұчкүа һампушжекану ішніда-шыаа мчул
~~риквареллии~~
ағаралықтара таңу. Тәхә ма оңү імаашеі араї, сас-
ең, аңғарағы һалғышт. (Ләжә даалгүеіт.

Фатма ләнла хура дүзечөз лалағоіт Дүк бжүм-
сүңкуану айнұқа алаш-бжү гоіт. Һааміл амһара
даағиаңалот):

ҺААМІЛ. Баба, фұңқа аңда һзааіт: айн ңбн-
стпас еіңуаңа матала^ж дейлабоуп, ахұлжә ғаждүу
іхарғұла, іжакіа дүү аүжину, ағні айк даурүсүп
ішшәк ізқоя іхшүн.

РАЙН^б. Аллаң ініс дарашраку; зүңға уб-
уд үш дұлагулоуп-ба. Рослан, удеі, урізгүлійт
(Рослан ағұрға дүғдұлцуеіт, Райн^б днеіштал-
оіт; Фатмеі Шазінөі ағнү еілүргара іалагоіт).

РАЙН^б. (Аш ағн Райн^б ісасдеі іареі ана-
адгула)-Мама, унеі, уонал.

АПАП. Иніңаңалуoi, Райн^б, уонал, уаңш-
мамыі уара (Райн^б раңхаза дүөналоіт, ўі іш-
шәх-апап, нас ақануейі Рослані).

АПАП (Амһара данынұғиашула -Шеңбізіа-
куа!

РАЙН^б. Үаа бзіара жебаіт, бзіала ша-
абеіт, асасда!

АПАП (Фатма лақ)-шешкүбзіа, сан!

ФАТМА. (Дүнхүрхуану)-Бзіа убаіт, нан.

АКАНУЕІ. Зздравствуйте! (Іхніңа дәхалоіт.
Нас асасда дұртойт; Шазіна рәжікүа рұмұлхуеіт.
Ітіеіт Райн^бvi, апапні, ақануейі, ағұрға п.сүа

ламыс аласаб-ала ірулоуп; Рослан ідама аху күн дгүлоуп деіксізде, іхкүрің ірекшану іхатдану).

РАШЫР. (Апап іақ) — Шабан-хауеі, мама, шара? Аус шумазар қалап, мамзар асқак шейкімшанда шұзурнұғаруз? ..

АПАП. Усоуп, Раішұб, нағұзуп нара зекіншіара іқатдоо һаңғұзхұз һаңца-Христос іүсқуа, раңқаза Гөрдан азғы ағен ~~акырақ онын~~ іаңзұрбаз ахұхшыраңқаза ~~тілінде~~ агунаңа іаңзұрлукіз-казухшамас Адамні Аманні (Еве). Іаайт, Раішұб, аамба ~~жас~~ ри цізала уғын Христос ілашара іаңуәхарцү, ухучыяғын іақта риахұс ақсаңара дұу-ағұрсіанда-наға іқоу ірхұңқазалахарцү. Икәжі, Раішұб, ужіара, үшсаңдеі үареі Христос а-еңхұн іхатара, ідіррұла ~~шілді~~ шауеіт.

РОСЛАН. (Дағұлдақ нақ іеңін неірін) — Ахұдаңаңеіт абарбарра.

РАІШҰБ. Іздүреіт, маңа іззүбін, шұззаиз-ғұрт, аха үі шағымгуеви ~~тілінде~~ іаңғалашам. Сабада іедірбаз сұбұғудоуп, урт ірұңаскуам. Сара дің-қоу дағұлдыреіт, дағастауеіт Аллаң. Үі іақта нара аңсұлманда іаңсааіркеіт, іаңалеінеіт һ-көнбабар-Магомең; шара іара үі Аллаң іәзка шұлдеінеіт шіеамбар-Христос. Аға һиарғы ағын-Аллан

юуп настданыңоуа. Шара шілішбоуп үі Бог-ға, нара Аллаң, Аңда-ға. Іара діңдөу, дхатданы үқазар, Іара ізү зең-роуп ушініцаңніалакең. Сара сөнгітапыңоит Аллаң сабада іесіндербаз, урт ірұңаскуам.

АПАП. Раішұб, угу узахуң, өңінч ухшығазыннан һаңца-Христос іхшала іұасқоуа ажы. Икәжі, Раішұб, ужіара. Христос іхатара, ағұрсіанра аун адунеі дінс, ітабұрган, ііашану іқоу. Христос дхаздоуа іңсү цізахоіт, өңіхра айоует, қапнағын өңіс іоуеіт. Өудекіл, Раішұб, анаңра, ухұчыяғын нағ, ағын ізақа, үбрі-ауп іұасқоуа, Раішұб.

ФАТМА. Ус наумбай, наң, нара жүт-паттың һаңсұлманы, һашнұңсұлману һәзароуп, інадұмыцалан, наң.

АПАП. Вай, сан ус ақум, абарб Аңсұн экүт үахамас іалаңсоу зең...

РОСЛАН. (Дағұлдоу) Ман, дақутцуам үі іб-арларра.

АПАП. Шабадыуп ~~жас~~ ріан Аңсұн ағұрсіанра іеңіаны ішнәз, шарған, шара аңсұяа зең ~~шілді~~ шұрсіаны шұқан, аха ағұркүуда Аңсұн іаинұңуна-гала, шұқірсіанра ішхадуршет, рін дінс ішаадір-күеіт, шұрсіулмант. Христос іматдаңа іхата Аид ріа раңқаза — ідніңхалаз іматдаңа Сі-

МОН Канакіт дніманы аңхажа аңурсіанра андағы ара, ша шең, Аңсун аңурсіанра ашабургулара дағы, дарғы, ірбійт, іжуп-ха Аңсун-Дүсөрзхан. Үі анағас абырзен Аңсун рнапаңдаға іанұқаз рүнгіжар-Іустиніән дұу аңсуак-Ефрат-ха дніңұрхрааны дағын аңурсіанра Аңсун ашабургулара арекіарә. Жиңін үахуамас ара Аңсун іқоу сінарат үі аңнұхтар іқаңамжоуп. Убас іздұраіт, ажыр шара шүргесінде, ақи ақіарә шұройт аңуркүуда, озғы шхұнбінроуп, іаашхуароуп, ішіншхроуп дұрғай ажыңт шабақа рдіп. Убрі ағынты шеңдіңдағроуп шара, іағыншнағроуп шхұчкуюй. (Апані Рашынбі еізажонаңы акануеі алеіфеіра дағын).

РАШЫНБІ. Ажыңт іқаз үі сара ісіндеруам іғалап, үі аңхажаң жиңін-наңзаңын сабада даекал іқазарғы, ахә са ә ажыңтра, аамбә іагаз ах сейім, саңхажа скоіт, акумзар, - шұхадла сцом. Убрі ауп іуасбұя, дад, сжакіа-шла агура хосулоуазар.

АКАНУОІ. (Дазаәмчиң)-Мама, ахә һамам һар ожың дағын інамбаңда үс аңур рөнәлдеруххараңуа іхала даңушаңаңмұхузар, хаңда імуазар, үі ғына қуаша аадұрп һара. Іаадруеіт үрб руда қалаша

РОСЛАН. (Дағылаз) Эә, іаҳа үі әуօғ пәкешта зләдоу ақындар шоуеіт сұғаҳуеіт!

АПАШ. Аһы, Рашынбі (іекфахыр дәпас-әласын дәғүлде, үі дайығадарайнбір дәғүлде), іаңхоуп мөрххара, үалға, Аңдеі, ахұлаңшың өгүй іаҳуара аус шақоуңдаға. Ибзіуп, шара абырғда ішқахымзардың шүңсү аісүрхара, аха ани атқун іңсөн еізуіндархан, ішүмшәпн. Шара уесін шхаты шхын ағасдаа ішідейт, аха аві атқун ус ізүшумуун. Іаңзаңға озкілі азғы аіаhei. (Акануеі атқун іақ днеіхойт, ус бірія):

АКАНУЕІ. Атқун, үаәішт арах, са сақ! (Атқун діданы іан дулгудхахалоіт).

РАШЫНБІ. (Ашербі іқама үңдаа акануеі дөсін-ітінгүлдеіт)-Аллаң іннес, абрі сжакіа-шла іама-шоуп, сүңсү қанатын ағы схын, сабада рдің-үна ажышталеісмұргара!

РОСЛАН. Алғав іннес сарғын саб іақымдаға хұмзетн шүісмұргара! (Наны, іаб дәнеіваңдаған, ітапанча фәңдааны ахү акануеі ігу ілұңцеікуют. Акануеі ібардәна дахойт. Фатмеі Шазінеі феібабінан Рашынбі Рослані ірхұнналоіт).

АПАШ. (Ділан дәпарнбіжапалоіт)-Ізкуазеі! Шхагахама! Шүмүун Аңда ігуамъхара аус.

Ишдакъ щабъаркуа-афунсдаа лъх. (Аакануеи іах)-
Уркуат, нашыг (лвихоит іакалѣ кнр). Урѣ уі ір-
зифарум (Р а ш ү ხ і а ხ)-Іухомуршын یиас-
ноя, Рашнѣ: уі уара узацтарум, ухала унашах-
ра удоуп. Уара іаха іаңшыгыз уі іаңхаштрум
хара!

РАШН҃Б. Сийкійт сөнөпү ахн іаңгүйшүштү-
рүү. Іевнѣ ма сәзкүмбәчека үйнч аңсұха, (Ідоіт
Ф. тма ағүәр-һа асқам дөңүштөйт).

РАШН҃Б. (Папца)-Ізакүзей убаруазе! Ас-
офу ібаҳоума аңхамшара. Намесін, и-шайт дрү-
мам арѣ ауаа. (Рослин іах)-Рослан, акуадүр ақу-
тейшт сөө, сцароуп аізерақ. Шубжы спумаат
ішіеібаруҳхоз.

ФАТМА. Умніцакън тасал ىұғын кү. Мам-
зар, ехा амш дуузызда худаанза умлашынеі.

РАШН҃Б. Маң, ісбахум. Сүррән ақн лба-
шам озкү, (Рослан іах)-Рослан, уцеійт акуадүр
ұманы, сөөн сэңкүадүр (Рослин акуадүрі азуреі
аңзү іаңкүдіннаһалаз іақиңхын іаман дұлдыует,
Рашнѣ, іамчү ааңшаану, дүішшалоіт).

Аңдарда леіует.

**

*

А О В Н җ І У Г У Л А Р А .

Аізара. Дүңшзак ағн, шхарак агузану,

атла ашшұра (ашашүр) ағн ітоуп еікушану аңу-
шы аіhabура, аначалнік іаэрә іаңшын. Аріара-
да шоукү аіhabаџа рұшшак ірглоуп, іаңшүрфуа
аіhabаџа ірінүа, шоукін ілеіфөія ағн іңүп. Аі-
habаџа дррұла тоуп асқаршын ідач іхуда іхшүн.
Уа ірұлагулоуп аначалнік ізу астол ағұға мата-
шыға ішурғулану.

АІНАБАЦА руағү. Дүнэұрхазеі мшан, Ра-
шнѣ арғысаамбай? Шара уск іаңхооз іақуғамнұз.
Лізарлік імажай зұруада?

АСТАРНІН. Сгу іаанағорам іамахай-һа,
үсем асаулда іраснейт ахабай ағн дүңшүнмхайт
лізара шықоу пәнә ірғлашба-һа. Аіhabаџа раку-
зар, урѣ ағн датхану азұқалом-һа раснейт, Ра-
шнѣ ішіңа іарымбарнұз. (Адахн шоукү еіңшір-
шүеіт).

АБЖҮУА. О, Нахап!

Ei!

Уаіішт, усбахун!

АРІАРДА руағү. (Рашнѣ дааяа аніба)-
Абан даауеіт Рашиштү. (Даайт Рашиш).

РАШН҃Б. Уаа миңбзізідү, бзіа үбейт, дад-
раа! (зегін алру-һа іфеіхатғулойт).

АЗКІАР. Уаа бзіа үбейт, бзіала уаабейт,
Рашнѣ! (Нас азүң үеірбейт, іфеібартоіт зең).
Рашнѣ ىұғын ілах еіңүп, уі індеібейт аіhabаџа
руағү).

АИЛАБАПА. руасын. Йуазеі, Рашың, улахңүнек еікүш? Бааңсұрак әара ғанымізааіт?

РАШЫҢ. Абар ісхүңду жбоеіт, са схұчны сағулелейтіеі үі еңш үс, үі-еңш ңұхамшара, ғаныміаңст. Сажкимжәеҳа үі-еңш аамбә збарц сұзааәрүн.

АИЛАБАЛУА. Йұхзей, іқалазеі. Рашың? (адаңын еізу-енретүхеіт шоук).

АБЖҮА. О, Қемүр! Қемүр!

Йуазеі!

Сөн ақура қна жеіт, уштахда. Амарәдә іұм-
нүйшүн. іңар, оғын ізкуя ақын, акым. Икү! Икү!
(Іқамчын рухха дүниң асқена дұбижәуеіт).

АИЛАБАПА руасын. (Ариқараңа раҳ)-hai, үн-
уйт, іраңуйт үа ағын, рұбжын ааізуркайт.

АРДАРАПА руасын. Еи, уара, шеааідүшті-
ійт үа; ара аінабаңа апаққын рұпшоом! (Рұ-
бжұя ааізүшті).

РАШЫҢ. Іақа ашежүмжан, арах, азараҳ
сұлжелоіт-һа аеүрхіара сшағұз ақумкуя, сұлж-
ар, пәнүк, ікалә даманхая, ғаныеі фұзас дү-
ниң сұғын іааңеңдіт. Ішааіз-еңш, сажкимжәеҳа
үбаздағын үарғын шеңшнағроупна сұркіт. Сара
әнс-арс-һа ага іасандазін, амрқаң-еңш, дүсін-
нналт, атұхұтан, мұнда-һа іаңурмкін.

Іңз алахшаш ғаныеі мұнда аласаб-ала сұл-
жун аітбү дүкенін інарах інү імрхеі. Үі сара
самынчылт сұма ашурба іофүздаа, сүмійнкүя
үі азұдаларым сбан сфеі-шагылт, сұлжун аінабрү,
Рослан дәасуваңдалан, ітапанча лізідаан ғаныеі ігу
інхү лұтепікіт, әара алахшашы ібардана дәхнеіт, аха
іншанні ғассткүеі рөфөнабжарыжын үгала һааінур
кіт, дарғын іа ју-іңсүа ішүткін іцеіт. Абас һзеібаяут
іақа. Ари ғашатынгү, ас ішара оғын ібаҳдума;
рұзхарғын ғамлоо іаңзұрунз һара ұра-ға ғазын түр-
бооз адунеі ~~у~~ змағам-іхадуішра һамхра, аха үі
рұзхахума, іашбоун һаңсұн аүрүс қесе һәрттар-
шы, рұйұрсұн һадарындарын. Vai ари оғын ізңін-
шам.

АИЛАБАПА руасын. Рашың, үі-еңш
ікірғараңуаңын іқаладуаҳнеіт. Дүк тұам, аабнкі-
шаша, Мамсұр іеңғы іқан үрәз рөңзің. Мамсұр
үсқан інеі дрұзумшіт, дұқамнұт ағын. Иңбұс
лхұчкүеі лареі қаруқ ағын іқаз. Аңс-арс-уба
ага үі аңбұс дрұғандазғы ақын ітінхамшіт: лхұч-
күя нағын іцеіт. Ахудбұнека Мамсұр ағынданаа,
іқалаз апіаһа, ізмінчылт, ағұрғаң дәңзілан дрұ-
жылт. Аха амған дрұпшатаауа дахілұз Ақу-
да іцеіт-һа іаһайт, нас, іқаізахуаз, дұнібүн, іху-

да ікуағен, іфнрға даайт.

~~ДАСАҒІ.~~ Аі, ішоуп, іпланы ажүзбашуа ірүлоуп урғ ашапта. Іұңдак ағен, ахъз сарған, аха озкү ісгуалашом, убрі анаңра, іаҳұрғаны, рбейт, аңшма іңбейнабұ, мчұла-ға анаңра нағы аналарқ, ашап дүеіксүн дүішіт, іарғы дүбналеіт-ға. (Асқаршын дәғалуіт, апісәрғы дүівагулуп).

АСҚАРШЫН. (Цама ахы кінгі дағулойт).- Ahv, ажклар, шхатқын, тұқ щаасзұрғоішт, аусқуа нарұлашурда жа озкүші. Іахағиі шеізара зұхъял ақні-фебеі шасқан, нағ, аначалнік дааңза, шааілаңақ. Іара уі аначалнік озкүші дук мұртқұя даалар қалап. Ең, шұбжон азың һұла аудійнан ағынш ағенов дұлға даайт аначалнік ініркоз іманы, іақазы абра ғусқарғынен шұбжон ажклар іагымхануа реізіра соңтароупн-а, ажклар азың даңғахаңын іүхра үдіраіт-ға. (Апісар іаҳ) - Апісар, үаңж, ажклар ірұлаңейт апурка: іааіз.

АПІСАР. (Даңғхоіт апуркоз) - „Приказъ. Приказываю тебе по получении сего немедленно оповѣстить народъ и созвать завтра сходъ при управлении. Предупреждаю, если не настану полнаго схода къ полуночи, ты понесешь строжайшую кару. Начальникъ“ (Нас аңсұшала ешесіндеіт)-Арі іану уі-оуп: абрі апуркоз шыуоудаң үмшішкүа ажклар адұрра рұғ, оғын, шұбжон, реі-

нара аусқарға ағен ісзұғатда; ажклар ірұуоу азың-ға дарханы данғалағын іудіраіт іүхшана-ға.

~~АІНАБАША.~~ руағы. (Асқаршын іаҳ)-Даі, асқаршын, аначалнік дүззаяуаға ақыр үаңазар?

АСҚАРШЫН. Апуркоз ағен ус ағынам, аманда апуркоз сузаағаз ағоф іла еілсүргаз уі ауп аначалнік оңтүннағынхана-ға еімдауа дүндүзуп-ға.

Жаңуану ігуароуп аүрүсін азғұрғузеі аібайра рұбжалоіт-ға, убрі ағынш ахілаңша гурғас іштүрхеіт азғұрғуза рәғынш ауа мағала ажүқаңуа дұлуоп-ға, ажклар ірабжакуа, аүрүс тағы ізінрұрағу. Убрі азғы ахұлаңша пшарас іштүрхеіт, азғұрғуза Аңсун аға-әса ісінагалазу іқалар, дұларда ажклар азғұрғуза ірзұрғуур-ға.

Убрі ағынш ахілаңша ауаңшығуа ірұлоуп ажклар ірабжакуа, іаңуршоуда дұлара азғұрғуза ірзұрғураң, үүрғуактің мағала дрұдрумкүларцы. (Аінабада рах)-Аін, озкүші аінабада шхатқын, шааілаңақ, аначалнік іашнаша аку шүзбөн.

~~АІНАБАША~~ руағы. Аібайра шықалаша іагомном, ус ша аәм ға буа ақоуп. Уі аібайра а ғүз ша қуағын үдеуп, сүйхұнзұяғын арі әбжарал дук іесінүану іағұзбом.

ДАСАҒІ. Абар слаңғұшай абар-абар айт (іїнш ібажеіт), мұн зиоуа ағакүм, аі-

башра іағұқалайқоуазаап.

Омар ДАСЫГІ. Аңца іімбахын. Ожың айбашра-на-
ра наңдардың, нағызлароуп. Үі-еңш ақын аңұқалы-
нара һказағын, һанхара-һантұрағын-үға һалғызуза-
ніпшт; нағызжына рәкүзар, үрд үццұштарахашт.
Аблас һақыншт. Іаһұахым нара ожішік үі әйбашра-
наңссеит. Әнні айтты ға, аңхара-нара үбрі-оуп
ожың нағызгаяқы. Іаһіап атабұрг, ожішік на-
ғуиңгрейт іаһұнекоу һастұсқоу. Һхадуиෂра, һх-
еңурхара-ү-үға һайбашті Дал, Җабал, Җесү, үб-
ас һ-Аңсану а-еңг һақеібамій-ға қамла жеіт. Шаміл-
ғын, зин, һху, ғ-А ғ с н ү, һайхара-пүшзәңү-
ххадуиෂра рзұн үға һайқабадуан, аха, ат-
хуշан, ішнұжбоо-еңш. аіңарà, мчұмхара һақы-
нархуя-еіт. Іздұруада һақхана әамжак Аң-
інақасир, іқалап, уәланжай іаһаңұз аабойт, ақы-
нөазаныкрум, үс һақазааіт.

РАЙНД. Назіт, угу коумъжын, Омар! Ушы-
збағалу әтбасара үхзазаап. Үара үакумені, һхаду-
иෂра, һақса-дірл азун-ісівагудану Җесү еібашуаз.
Дарбан үсден зету еіңдағас, айхаруа гу, ахатар-
ту зхас, үара үәмні, Омар!

Ітабұргеуп, зету нағызгауойт әнні ашын-ға аңхар-
а-р-чарà, һаңссеит, әтоң, аха ҳұмзбұла, ҳұнда-
штада аңхарà, Омар, нара, жүт-натын, зхұн-іа-
ғуиңз аяа, әра өзанатұккүн ізұмбазаңуз, һай-
харуара гу һаманаң, үі інағнадқуларум нара.

Іаһіап, һгу іаңнару, нағұрхуаңшлару үс һаң-
шшаға шоукүн жүт-натын бзазарас, қазшас інамоу
ожың рхұрғаларап ізёу? Һала іаһұнрбару, һарғы-
шларын һшеіуоу һху адүрра, ахадуиෂра агубулра-
снағ інамоу-үға іаһқадрұжырп ізұншоу? Аңұхутан,
нағ, іаб үі іабаңа рдін-үға һхарұштараңуа ізёу
арындуға оғын ілағару? оғын ііға ішәзару? Vai, Ом-
ар, ар-ієроуп ға бзү.

Ітабұргун, һамч һәмнрәеіт, аха һгу, һаңжұ-
ту макіана ішнамаң іқоуп. Үі һаманаң әхн ژүс-
інарғұбарум, һаіғуиෂалароуп іаңнұзаналшыа, һа-
іхалароуп һаңхана һхадуиෂра інамаз ах, іаһкә-
нарштрем һху, һабзазара, һақазшы, һхадуиෂра
інамаз.

Ішәхуда аңұрғұдағын, үркүн іздұруада ішназ-
нұқуаша, аха рұмч оғын ізі ғұрхраар? Издұруада,
рұмч һіләттану іаһханхар, һазхуаңевз ағағуәк һа-
худа іхарұжевз, настін інағнұрғыр һаңс, һабза-
зара злуо-һхадуиෂра інамаз...

9 АЗЖЛАР ірүүоу ағы, Аначалнік даауеіт! Ана-
чалнік! Аначалнік! (Зету фагұлоіт, адру-ға ана-
чалнік іпүлоіт, аначалнік дааінү астол даадғу-
лоіт).

АНАЧАЛНІК, Здравствуйте, господа!

АЗКІАР. Уаа бзіара убаіт, бзіала уаберіт!
(Екушану ісағұлойт аэклар).

АНАЧАЛНІК. (Ажлар дәарглалың-аарұлаң-
шын)-старшина!

АСБАРШЫН. Ара сұқоун!

АНАЧАЛНІК. Исполниль ли ты въ точно-
сти мой приказ, полный ли сходъ предо мною?
(апісар еізейійт).

АПІСАР. Арі дүзтіауеіт әлұркaz ішабиоо:
уақыншыуама, аізара іағымкуа іқоума-ха.

АСБАРШЫН. Іаң, ажлар зегү еізану іқо-
ун, абра іақхá ітұлу зегү аіhabаца роуп-ха.

АПІСАР. (Еізейійт)-Полный сходъ передъ
Вами (аіhabаца інапу варуқұн)-тутъ всѣ по-
четные нашего села.

АНАЧАЛНІК. (Апісар іаҳ)-Писець, сядь
и пиши приказъ старшинѣ сосѣдней обицины
(апісар дәйтойт апуркaz іс-урд).

АНАЧАЛНІК. (Апісар шұркaz іаңташа еі-
боит)-Приказъ. Приказываю тебѣ по полученія
сего немедленно оповѣстить народъ и созвать
завтра сходъ при управлениі. Предупреждаю,
если не застану полного схода къ полуночи,
ты понесешь строжайшую кару. (Нәе апуркaz
нану андану, жаңауерт іұатану асбаршын іі-
івоит).

АНАЧАЛНІК. Старшина, распорядись сей-
часъ же послать этотъ закетъ старшинѣ бли-
жайшей обицины и сообщи ему, что я се-
годня же вечеромъ буду унего, пусть позаботит-
ся о моемъ пріемѣ и начлегѣ (апісар еізейіoit)

АПІСАР. Абрі апуркaz ожкуңа, умъшза-
куа шұрула ауаңый асбаршын ізұшы-ха уеібоит,
дұрағ адурра іт, інеіт, уаха іара іев сқалоит,
сүнѣхара ірхияаіт-ба.

АСБАРШЫН. (Іпомошнік іаҳ)-Кадур, уа-
вішт, абрі апуркaz ожкуңа, умъшзакуа уғын
іуману уса, асбаршуну іаң уаха аначалнік іара
іев дәеіуеіт, ііххара ірхияаіт-ба (Кадур апур-
кaz іуману діoit).

АНАЧАЛНІК. (Дәагулоит, ажлар ус дәріа-
жоит)-Господа, я долженъ вамъ сказать, что за
послѣднее время создалось натянутое отноше-
ние между нами и турками. Быть можетъ, раз-
разится война ча этомъ побережіи. Да же,
я слышать, что среди васъ уже шныряютъ
турецкие агенты, настраивая васъ противъ
русскихъ. Предупреждаю васъ (іұачкum рајану
астол ішікшоит) въ случаѣ укрывательства вами
этихъ агентовъ и замѣтнаго содѣйствія, въ
случаѣ открытия военныхъ дѣйствій, туркамъ,
будете преданы огню и мечу. Имѣйте это
въ виду. Не поддавайтесь обману. Турки васъ

нагло обманываютъ. Не вѣрьте имъ. Счастье и благополучие вы найдете только подъ скипетромъ нашего русскаго царя. Подъ вѣрной защитою Его Величества вы будете мирно процвѣтать. (Асѣаршына іаҳ)-Старшина! Смотри близительно охраняй ты свою общину отъ всакихъ крамолѣниковъ, въ родѣ турецкихъ агентовъ, развращающихъ народъ. Иначе ты отвѣтишь предо мною. (Ажлар раҳ)-Вамъ приказываю и точно и безприкосновно исполнять мои приказанія (Дфаҳоит, алісар араҳ еїශеіроит).

АШСАР. Ііға уі-оуп: арі абжарас һаазбу-
лаz азүркүдеi hapei азгараңу набжалт, іздүру-
ада, арі ағаңа аёв аібашра қаларғұ қалап, інеit.
Уі аштах, ізачкум раңавн астол іанұкуікпоз іі-
ға уі-оуп: ісаһаңуеit, інеit, азүркүда ірұуоу ау-
аа маңала ішүлоуп, ажлар аүргес дүрдұмбетуа рұңда-
шоуа. Ізгұрайт, інеit, даубанзаалак әзүркүа-
шую маңа дұханы, ма араҳ ағаңа аібашра қалан-
шунагалану іқалар құрлара рзәаует-ға шәна-
зушк, ішнұша экінр-ицалеi, бәрлеi шшнұшынхуа,
інеit. Уі анағе азүркүда жарак шшүрмудаait,
інеit. Ішхамшазакуа урә шшара іашоуп, іха-
щумпен ішарбоя. Анасүні, абзияреi ахнәжбаша
аүргес ғынғыбар і на пат ақ оуп; уі
інапаңу шшузаруబзаруа, шшөіанұ шшалап ізкі-
руазар, інеit.

Ацұхұтан, асѣаршын үаҳіхұ рханұ іуеіға уі-ауп:
ііғұа унапу іану ішабунагуа ііхча, ауаң бааљс-
іршүхча, мамзар, іүхша дур-ға уеібоит. Аж-
лар шаҳ ііға уі-оуп: ішачая, іәрбанзаалак акы-
шалхұмбакуа іннұзжароуп-ға. Абас дішәпазжоит.
(Нас аінабада аайлатаңа-фөілатаңа жану Раймұ-
лұртсоит азжаңуак, аначалнік іқунагахаша, іің-
риғ).

РАЙМҰЛ. (Ілаба ааітүргуану)-Дад, аначалнік,
абарұ, ажлар рұңзала агура усургоит, агура
ұхасуртоит маңала азүркүда-ағажаңа ахнұшы-
шүлоуп-ға іззұуға з реенш макіана hah-ен оғы-
нанамбаң, іағұшнадамлаң. Уі акы. Өбагы, аи-
байра шугаңа іқалар қалап-ға ажабж інайғас
даара һгү іасіт, һалах еікүнапеit. Ізбап әкүзар,
абашра үйарамзар, һаҳнамұртұазар уі бзіарак һа-
зунаршашам. Ацұхұтан, дад аначалнік, үаһзұз-
ралуазар акні-әбей жа залғымдарану, һгү ңүзің-
рану һазыніағуаз үаһнап һәхахуп.

Уі заку уі-ауп: шаря һаҳнадаңшы шүлашы
шапапа ақануеішүа рұману ағұшакуа ііалоуп,
мұнда һасабиңа ііампүтүзжекану імүнда-шшайы-
шын, жұт-паңғын набада рдіа іаабақас җамшыа.
Абас абарұ-абарұкуа азалғымдарадуа іәһзүрүүүж-

уа даараذا нағұзуа ааңұрұағзет. Убрі уара hхұлпіш, -іначалнік-удумда ақында інандақзот, аба-
рұ зеїү hayғоіт, ожілжак убарұ азалумдараңуа іа-
нзұруқуа атұхуа құңарцу. (Апісар іаҳ)-Дад,
абас іаңаеізбік).

АПІСАР. Къ Вашъ, г. начальникъ, отъ
имени всѣхъ здѣсь собравшихся обращается
нашъ почетный старикъ и завѣряетъ въсъ, что
среди насъ не было еще ни одного изъ аген-
товъ, о которыхъ вы только что говорили.
Мы, говорить, также крайне огорчены пе-
чальной вѣстю о войнѣ, могущей разразиться
на нашемъ побережіи. Она эта война, при-
весеть намъ лишь одни бѣдствія и несчастія
и въ конецъ разорить наше и безъ того жал-
кое, хозяйство. Даѣже, старикъ говорить, если
вы насъ выслушаете, мы желали бы повѣдать
вамъ, нашему начальнику, о нѣкоторыхъ воз-
мутительныхъ вещахъ, творимыхъ надъ нами.
Это то, что отъ имени, якобы, васъ-начальства,
разъѣзжаютъ по деревнямъ нѣкоторыя лица,
а именно: священники, въ сопровожденіи ст-
ражниковъ, вырываютъ изъ рукъ нашихъ дѣ-
тей и насильно крестятъ, совершая этимъ насили-
е надъ нашей вѣрой и вѣрой нашихъ от-
цовъ, а потому просить васъ отъ имени бос-

ранія обратить на это внимание и положить
конецъ этому возмутительному явлению. (Ана-
чалнікъ, уі іајка андамбазу ажақуа ігуамъхаст,
дәуғұоіт, іҶАЧКУМ РАДАНУ астол ібұқиоуа, аж-
лар дәарұуқаауеіт);

АНАЧАЛНІК. Молчать!(Райнұб ах) Арестую
я тебя, старика, за твои слова! (Ажлар раҳ)
Не ваше дѣло говорить и разсуждать о дѣйст-
віяхъ начальства, ибо эти лица, на которыхъ
вы жалуетесь, нами командированы. Не смѣй-
те жаловаться на нихъ. Знаютъ они что дѣ-
лаютъ. На ваше же благо. Вы слѣпы, вамъ
добро дѣлаютъ, а вы этого не понимаете. Чтобы
я больше не слыхать жалобы на дѣйствія
лицъ, поставленныхъ нами и безрискованно
исполнять всѣ ихъ требованія... Подайте ло-
шадь! До свиданія! (Дгоіт. Ажлар, аначалнік
дундукуздану, іааін іааілагулоіт).

АІҢАБАДА руау-(апісар іаҳ)-Дад, арі ана
чалнік арұсқақ дүзүргуаазеіт, іібазеі?

АПІСАР. Шоукы мчугла нахуңуа һампидүэж
жану інаңуа іналоуп-ға Райнұб іібаз-аүп дүзіргуаа
еінапак аначалнік. Ііға уі-аүп: уазка азу уѣас-
күр акун іуқунағооз-ға дағыт Райнұб іаҳ. Ат-
хұтаң, ажлар шаҳ шара ішүсім ахұлақша ау-
а ішіларцуа іруа-ірғыа алаңажара, азубра, уръ

а́яа ішүлоу һара ішүләндеіт, інеіт. Үрб іруа ірбюа діра іртүрүеіт шара ішүсегүм. Шара шлашуп, шұңбзіара, ішзеіхаша ішпәдүп, аха уі шара ішүзгүақом. Ісұмбароуп, іаҳарнахус шхұләншдеі, усқ азұ-уға ішүлартуа аяаі рұнзшауа аһара, інеіт.

РАЙНЬ. Ари қашаатымғи. Уәдүретуама. Үхнүцламб еіхәсәназароуп, атабұрг үेन ішүмшароуп; арі сұірмі мәшін? Несабійма һара, һара ажылар дұзызза іаңсіңү-іаңсіңду іаңсіңмурғоу науқаңху, һаңумшө “зәңхұза” үшоу іаңда “ға”-ға, һартұрмұтты, ірбюа уулдоуп. Ари ақайшатын, арі аішабағатын сакаанхарцы, сұла іабарцұ сұқазаас сазкүмдеақта.

АІНАБАДА руағын. Үі Райнъ, үара умалтакум, зерін днабайт, зерін днабайт іеңа. Аха ағаурым. Іздүруада, үсін есінәнайт іқаларым, аамжак һаңжаша інауҳп. Наймұшунтә ожүшә, назыңшрүзей. (Шоукұн еігу-өнербүеіт):

АБЖЕУА. Шоуган!

— Һуазеі?

— Үмдой ағында?

— Аеі, аеі снеіуеіт ожүшә!

РАЙНЬ. (Күшантын ишүлоу раҳ)-һадыншта һарғы. (Еімұшкеіт ажлар).

Ақарда леіуеіт.

АХВИҢ ҚҰГУЛАРА

Ашқағұн. Атқла ашшұра ітқаңтоуи Фатмеі Шазінеі, қааміт ашың ғөңхә дұлаіоуп, іцламбә інап-бұя атқа ғуану, ішапқыя арғалоуа. Фатма дақшоу ахқара да-шуп, Шазінағу акын құлдоіт. Райнъvi Росланні үқам. Нақ, рнағесқа Аңсаны ашханақыа іншазаға ішазжазуа үрекеңшуюйт.

ШАЗІНА. Сан, бту ішпәаанагоі, Райнъvi Росланні ішіашаң ішарызшыт Ақуақа? (Рұпшоіт үғаза. Арі аібапра іқалаз, іздүруада, ғара ағуру-күдеі аүрүсшүеі іақаайдылоуа ірүбжашар амұхт қақушшыт. Ғара озкүй слұмна ішүфәауаңша іса-басеіт жаңуұха ашырқын абзарбәншүа ішқауаз.)

ФАТМА. Іқалап іңазар Ақуаңза, мамзар, арсқаамда інзүрхарузыз. Абар іаҳа хүмшүп іқамніжіеі. Oh, Аңда дұу, унапұн һануп, ішаку-халак һалоумурзун, арі әамбә ціға іаңзы-далаз. (Налагоіт дасу ізбілуа ғүйсүн, дүк бәнни-сүцкуюн алаш біжү гөст).

ШАЗІНА. Сімт!.. іаауеіт, сгуахуоіт, ғөңшүбжүек сәхәуеіт. Қааміл, үғын үцеішт, іаауа дуубап. (Қааміл дұғатқанған ддоіт. Дүк мұртқуқа дұғуа, дүңбоуа, дұржаша іеңаіхойт):

ҚААМІЛ. Іааіт! Іааіт! Ағыншың ааіт! Ағенек-ттра іағын! (Іааңурткеіт Райнъvi Росланні рұшаңкуя рұзқоға іхшін, рәмнікүя күн Іаанин рұлаада, ашшұра іаңұңқатоу, іаарудгулоіт. Рослан іаб

ідамчұ ааймхн іара ішінде іареі Шазіна іналніркүеіт. Үі аамбазын Рамінг ішадж іхуда іөхөхнү ацла ашапн інадніргүлойт, Рослан ішаджын да інаваіргүлойт. Ифатоіт. Зерн аңғағалак Қааміл іаб үс дүіздігауеіт:

ҚААМІЛ. Саб, аңға акуадұр рұқусхұрма?

РАЙНД. Моумоу, макіана інхұзашаха іоуп. урқуат ігүлазааліт құндыраамбас.

ФАТМА. (Дна тоуаны)-Шинекүлазеі арқында, штурфара нареітеі?

РАЙНД. Нанзұрхарын мачхума, аамбас зеіпшроу бүмбоі-еібаішроупеі. Іара Ақын амфа акузар діләза іоуп. Моя өзінің ұғазам: зиң ағаға үқуланы, үғен ашапқуа айслымз рұңдағына үдалап, зиңен абнаршұрала, аға рұмға хуасқа үанұланы, насін дүрғағын гағала, убас үнкелде аакүлесуа құхя құда ама жамқуа үсалароуп. Да араза ібааңсун амфа.

+ **ШАЗІНА.** Аері ізаку хұсера биңсузуз экандықұха ашамбазы ігооз?

РАЙНД. Дмааі зұзбаху рбооз.

ФАТМА-ШАЗІНЕІ. Дарбан? Дарбан?

РАЙНД. Дарбан шүмбоі Омар-Цаіша діфа змамнұ ар іманы даайт. Абзарбзанқуа құзурғауазын іара іакун.

+ **ШАЗІНА.** Ишің, ішнәлајуас құса інағіміт.

РАЙНД. һаңдоуаз, ара әшарқазза һіндерлеіт, аха Ақын амфа бааңсра ағынч, хұлбұреканза назымнейт. Үа һақнеіз аурес рұр, Ақын ішатаз, ағуркүуда рүсшәр 3хұпыеіт-ғы раһан, іаңшаны, Игрұ шұғаз ішегі-ға һаһаіт, үа ғұрпұ әр-аурес ір ітаз-ірұлаларц. Нарғын ауха һаңкүеі һареіт үа һісанк ағын һаңхара қанғеіт. Ашурқазы, һаңа айсұмбазы, ағурр-ағурр-ға амшын ағынч абзарбзанқуа аурұжыа іалагнеіт. Нарғы іаңзааз һаңмұрғыст, хұма-іесімә һаңға ақуадұрны, һоғ рұқұшаны һағын Ақын һалтүн һхү үа қара іаңханқыт. Іаңша абзарбзанқуағын аайғытейт, Омар-Цаішағы іесір іманы Ақын дааӡхұнтыт. Даҳа-аӡхұнтын аурес ірн Игрұ шұғаз ішегі-ға аниаға, ағенінұға, әкаң, іесір, рұңшіеітейт. Ірнотіт, Омар-Цаіша дүшішінен қүкеш, Қарғ ігарц ігу ішоуп-ға. (Қааміл іаҳ) Ахын, Қааміл, уда, озжішта аңға акуадұрғыа рұқұх, дарғын абанча ішатпа, імлайша іоуп, құндық рғап. (Қааміл і-еннеіхойт, дүшінеіуа фұна аайуаша апіба, ібжү ааіргоит).

ҚААМІЛ-О, Рослан, сасдауык һзааіуеіт! (Бұндың ақ іфес іхатаны, мғагаға чекунак дүіннү дааіуеіт. Асасда анұрзааі, бзіала щаабеіт рбән, інаганы, ғадартоіт].

~~Білорусь~~
РАШІВІ. (Алесуячкун, абраркуя іцу іах іхв веірхан)- Іад, арі іуцу дзвінусда, дабааз?

АЧКУН. Арі дзвіркуоуп, Іўркутчлант ха іах. Алесуячка даарнійт абра азалумдараўка аурэ хұлаңшыға іаңзурга өлкәаразу. Іара уітцаар ціңа іуеінаңуап дзвіаáz, алесца іднруеіт. Афунзпаңуай імоуп, урбін ағнұңдақуа ірвлоуп.

РАШІВІ. (Абраркуя іах)- Іад, зщаара-іхашарам-іа, уабаізаанагеі, алесца уноозаап?

АТВРКУЛ. (Іезаарчн, дазааңбағаша) Сара, Раінг, ус ухзуп, егуахуоит, сунішшоу Сәмнүлніт саат, асултан-іхажа іопніт. Омар-Цаңа іаңхә мінкү ақара түеіт сааіждеі. Асултан ілоуп арах саарә злақала. Сұзааң уі-оуп: скала, сұлабарула еілсургарцы ртабургрә абрант азкаңуа асултан ілұмна ағнұңа інағаз. Жаңуасір асултан ілұмна ағнұңа інағазін уі-оуп: ауре, хұлаңшыға ағаауркүа рғніт аңсуаа, іңсұлмануғу, ієнгесіануғу еіншін, азалумдарауа, абааңсурғакуа ірнүиоіті. Уі, агу іатқатағов, агу бұлғұ, асултан іаніана ізүмнічаст іхв ағні іааігүеіт.

РАШІВІ. Усоуп, дай, іішоуп урбі ажабжакуа. Даара акұр азалумкүа урбі ауре хұлаңшыға рула һаңұңдахеіт. Аїн іухуаңшам, узаң шжалару, іуқазшоу-үңіа, ірқаху уларуқзоіт. Аїні надрінкүа ракузар, дін-ең бзіас, қесулас іахамоу

іамбахус іша-шапу р-енералкуа ірүршоіт, һара, ара іамбагуғуз, ашаша. Фінфра ахнұқамлауа, наға-шалт. Атніхутан, һұхчекұра ракузар, урб інампұнтузекеніт ішүйда-шаша мұнла рнағра іағуп. Ааліккілаща үрк сасеңғұр іаані схутқуа рнағразы, аха мчөлаща срүмпіншатпеніт. Абас азалумдарауа даара акұр һаңудұңдахеіт. Ішабургуп, дад, урб ішанауа зең ажабжакуа.

АТВРКУЛ. Ааі, убрі азоуп, Раінг, һ-сул-зан Омар-Цаңа іареі ізұңдаіші, ауре шүініхараң, шүкүнага, шхадуіра імұрзраңу. Һ-сулзан шара аңсуаа даара мүңху бзіа шүібініт, енағ гублуршас шүімоуп, шара еітхарарек, ба-аңсұрак шүнағушыға аан, цхұраара шүінхаразы дұдоуп. Убас ша шәнін іту акуп. Іздүруада, іаң-хан ус, һаңхана аітхарарек ожетін аібашразы ібаңғұр, ауре ғааур макіана дүңүбуюп, уіт іаҳа оғын оғов ібашт, шара, һаңда, аңсуаа, шту іа-жакынзар, бзіала шаабеіт, Іўркутчлан ша шәніхвіоуп, шүіссағіріл іш зағұзахап. Мамзар, іаң-хан атбұрг, ауре ара ішхатан іаңқала, шәшін қаһанумкоіт, ғұнч ихара-чара шоншам. Уа наххін, һаңхев, Іўркутчлан, бзіарас іқоу зең шәткішуп, қанаң адунеі ағен іекбальт! Уа һешінігуркапоуп шүішнадаңкүлоуа, уі анағс, адін іаҳреішзозу, іаңхұңсұмараゾу шнагану шүкүншар-таш, урб реенш адінкүа тіфа змам іқоуп.

Уа, һабең, зөрү хұмарра-чара ала гүхәа оғын имамкуя, ағын өңгізмәсін ауас іңхоя; ақадаңыа үңдағын шағарла іштейт, һәбәкүа рәкүзар, уръ риңғұхәсін азын іақатоуа, ақимбашығыа ғзатағанын рендерхүсіт ашоура үй ақуа рәзәни, алас һадір үләсү араазорғы ашыр, ауқра ғұх-ұна, абеіара қажыоуп. Һұрбұтыланға аңара іақышқұр асулжан іңба ахада ғшаган. Аны, Райшұ (дәлғүлой), сара өзкілә скоит, іқамлоуа ағынам, ғзаңшоузі ғұхілазаіт, ғөнерхұланын ғұндағы. Шұмын аабзіахкеіт! Ісағушап Ақыа. (Дтоит іофнза дүймән).

РАЙШҰ (Аңұрбұа данца айтқақ)-Уарғын үйен-за іурекхеіт Һұрбұтылан, аха, уағ іаадүреіт, қанағұлғарт ақынды ағынам, аха үра есіпшін уа оғын ідін, іқазшы-ұна оғын іғудасуа іқаларым. (Ісаада раҳ)-Шаалішт арақ, са сақ зөрү. Өзкү һазжагұлаз аамђа. іаіншаша, іаауша-ұна даара ізінбұн. Ізкебома, аусқуа бааңсхөйт. Іара арі а ұрқыа ішажаңша злақоу ала, іарғы Омар-Нұратта еіааира дүк дзақынғұуам. Іаіншаш, дүрфәр абра аурғыс хұлаңшыңа аниаңх, рнану ағын һаннұдала һаңту башақоіт, еіншін һайларынғұуану һаркүшт, бзабақ уръ рөн іаабашам, ғұнч үхара һаүшам.

Ииңзбо али, іаіншаша, іаіншахұмша, һамцахара қаһтұжір, һаңсадәрға, аамђак ғұлааны, һадум-түр ғесінхүа һамам. Іааусутарузеі оғын ілахиндеу дазхұңқауам, назуғүшіз һын аңғраалароуп. Шың ожшқа аматаңуа раҳ. Аїбамбраан ікіншіңауа іараз-нан оғын іздүруам, оғын ішү ғеанғазар бзіоуп, іә-шіңа амитаңуа. Ишүшші даара оғын іішахшаша амфаан, раңакғы оғын ізгоом, іаанхаз қажінү һа-хұпроуп. Ағын һсаағазауз һарахуңуа раку-ар, уръ риңғұхәсін қажінү һархұпроуп! (Дәлтойт, Фатма луда ағұрб-зөрү қоют мата-әніара).

ФАТМА. Оң, Аңда дүү, ізаку аамђоузі іаабарц һәқас! Һұрбұағы, аурұсса-ұна ағын даң-захжамет, ғұнч айтшыға һағыну һәсп, оғын һаін-ұрхагамен, оғын дүңханыңоғамен. Шара һала-замен, ізбан һаім-әнжека һұрману ізінкү? Оң, Аңда дүү, ізбан арі, ақара үгәрі һзәкүшшарузы һара риңғұхәсі? (Фатмағы дтоит. Райшұ даанхоеіт, дтоуп дхүдүса, іхү інапу аңұргұану. Құдек аапу-аны аалігуа ахынсубжій әнінабжій тоіт. Райшұ ағұрғна дифатдоіт, қнасідану. ғырғра дағағоіт.)

АҢІСТАВЖҰ. Е-ү-ү-ү-ү! Омар-Нұратта ірійқа-хла ієрүсүн іаауеіт. Ажлар Ақыаңа щеіха риң-іт. Зхұн іаҳоз зөрү еібартісүн іштейт уақ. Шар-ғы ғұмшыңыңа ғұнчуда! Шың! Шың! Шың! Е-ү-ү-ү! (Дхұсн еібейіт. Ростан дүғиңи дааіуеіт,

үі ішқалану ағыршын. Фатма лхұчқуеі лареі әібар-
ұнұпра іағепті.

РОСЛАН (Раймұх іағ)-Іуахама? Омар-Джа-
шы ір Әрісун өбіншадақтыңда ііншүлеіт. Ажлар ше-
ібартқасын Ақуақа штіеі рибейт!

РАЙМҰХ. Icahairt. Ажлар Ақуақа еіхаз-ах-
шада, амнағұр-роуп. Нарғын үрб һұрхұзароуп сөкү-
шұқа. Аматай уа ірзенжүзей?

РОСЛАН. Іәндоун үрб Ішшадхвіт оғын ііш-
ххашағаз амфан. Мүңху шәнамхвіт.

РАЙМҰХ. Ах! дадраа, haxvioун һұншұла-
разын. Шаai. Әгул озкүйтің шшамхнұлдану, на-
іашанкесін Аллаh дұу һаңеадің һалтаанза, (ін-
лоіт зөрү іішамхнұлдану, рнаңқуа ргү ітаңсану,
рұхқуа ларғаны). Раймұх інапқуа дифарұханы үс
інбоит):-Аллаh дұу! Сабоіт үлніңханы дұу, схұчбү-
еі сареі көрзеншіо үнап-дұу һеанаңтауеіт, һу
рұбұзға, һаңұнға жәмға хара һазылуау. Сұн-
шүлеіт, сдоіт сара үаҳ, үшапкүрға ағуїшра ах-
қоу, сабада рдін ішінан іақнұғызгаша иңсін іс-
моу, іарбанзаалак іақнұрмұшыша, чар-
хус іақаарұмхуаша. Үшанаңын Аллаh уара, сұ-
ла ісзамурбейт, ісзұмұхайт, сәзкүмәсеха, сұла
шшаңшұя сүңсадің ғылдау, үшінші жаңа жекара, ахмә-
ға ізүніая, үбрі ағынш, сұмч саннанамга, сұла

ма іасирбарым сүңсадің арғындаға ізүншаз, сған,
сахутын сдоіт аамғақ збаанза. (іңсадің ах іх
неірхан)-Уара асір, уара абзіаху сүңсадің-Аң-
снү! Саңоумтсан! Ибоіт Аллаh, ісхарам сара уа-
ра үнүжра, уара згуңбала һзаазаз, уара, саба-
да рұбас әгу ітатдану ізмоу... Мап, сұбағұзко-
уп сара ара ізугану ізгоуа! Сүңсін ара інхойт
ара, сабада жұт-наң аахұс қарғас іақрұмаз,
рұбас әхнтоу... Аі, оғын іңсін іңсадің ізау-
том! Сүңсадің! үеія-зеію: yhaip, үдің, үху-
шзакұя, үрғашқуа, үңаға құрчаха, үәед іар-
банзаалак-үңа үі сүңсін злағзұм, ізлам ағынам
Зең, зең ірнлоуп сүңсін ақурчаха! Амануң-
ха-хұчзға, аңаскінш, асабаң-үңа ірнлоуп сүңсін!..

Мап, іаңқалом, аңсін «іңсадің» оғын ізей-
шоом!... (іңаңда үңеіт) Ах, дадраа, әлемдінүан,
әгул. Аллаh діхашын һаңқасаалакін. Іздурұада,
Аллаh інар, әнү сүңсін ем-еңәкеко озжын іримоу
хәсүйітрак айоуну, лашарқ аүүіхану іқалар, оғын
түнч іңсішара, іңсіні алага-ғагара азқалар,
үсқан, са-сқавуазқі сареі һакумзарғын, ән-
шара схұчбүа ләбараң ішоур қалап шүңсадің, шаба-
да риңшүнішра, іақнұжын, шахуларғын. (Іңеінаб іақ
іх неірхан)-Дад, Рослая, ісүн өзкүйтің абаңа
(ажуга), іағаасымдақ арғмаң. (Абаңала аңш
аахұану арғмаң іңаңса-ніңаңсану үс інбоит) Дад,

убра-Ђуркулан саныңсанак, адамра санжарпалақ, абрі сүңсадғыт аның сгу ішурғын. (Ішүеіт) Аһу, дадраа, Ағлаһ дәңдүп шаала. (Іаныңдаңула ішседігүл ах іхн пеірхан)-Бзіала, бзіала сүңсадғыл бзіаху! Саңоумтаң! Узбаруйт сара уана да-еазн? (Іцойт шүңүа).

Аңарда леіуеіт.

АҢШЫНТ ІҮГҮЛАРА.

АҢВАҖУ. Аңба хүх ішүрүлоуп амнаңүркүз, Ірұлагилюп, ағса, ахучқуа, ағыншына. Қааміл дұчмазағүп, аандадаңша дүшіоуп, ілаҳ ачабра арбааңапп іаңуп, уа ідталоуп, рұлаҳ еісүтән, Фатмеі Шазінеі. Үрә рұвараңша дүтоуп ішінек лхұчұ іңбезз лішамху дантаң; ақраатпееіт дүң-сійкіеі, аха азуркү-матросқуа дрүздану дәмоуп. Ђуркүак дапаалұвалалак лхұчұ-ісев іртесера. іаңажара далаттоіт іалалжарпү, мамзар, аңсұ ам-шын даларжүеіт. Райнұ үа дрұлагулам. Амнаңүркүа рұбжағөңк гүлоуп. Рұлаҳ еіңуп.

АН. (Лхұчұ-ісев іаҳ)-Нан, схұчұ-іштә, нан! Ізбал арі дзәкүшаруз? Уаңқа аңерә залмоузі уан ізхабғаз, нан, сұңшыға? Уұшашаға ушыңаску нан, схұчұ... (Дүңүеіт).

ФАТМА. (Дәргүлдеіт, днеінү аңбас ішүя дналұдгулану үс дұнжәкіт): Бұмбынан, нан, бүмбүнан. Весілікүн. Аңда іімбақоу ақу қалом. Аңда дішан Аңда дүргүеіт. Дмаалнұңуп. Бақуң ож-шә айнұара. (Дзоіт дүйнәхәңда. Даңғұрғүеіт Ра шүб. Днеінү атамағағ днеіхагұлану үс ііңғыс дұлзеттаауеіт):

РАЙНҰ. Дұшіаббазоі, бара, іаҳа құвек деіңзамишт қааміл?

ФАТМА. Vai, еішра імағам, ашоура імоуп, хүң үәза ішоуп. Аавіскіаша, рұңда, азү даған, аха іабаау ӡұ-намағам, арі (дфақаев ілүрбоеіт аңағелүка ампүніз ұану) оғын іізкуа акоу ма, мшын-зуп. Нан, с-қааміл, әамфак азү уқырғын зұрда-акуншаз оур іауәзү, үісін амншұр зәдруадаз, нан. (Ачабра іхн іаңухын ірбааңа-аарбааңану ід-аҳ іаңулдоіт. Үі аамғазы ұуркүа-матрос: ақлач-күр асухар җаңсану іману дааіуеіт, Райнұ інеімтәргүлану дхүнін іәннепеіха амнаңүркүа рұағын үс веізу-еїншіеіт):

АМНАҢҮРКҮА рұағы. Еі, дур! түр! (Аңү рұү-матрос даагұлойт)-Зұ-пұндық шұмазар? Нара абіргіда һзакум, ахучқуа рзн. Ма абрі ачкун ач-мазағын іқұрғын зұрдаакра ақара. Азү дазхүеіт, ӡұ-намам.

АМАТРОС. Иhamам шманаєи! Озакант іән-хүніхалойт. Ең ішінамбесі ӡұ-пұнкүбаркүн на-

мам-ха. Ішүнхә. (Дгоит).

ФАТМА. О, с-҃ааміл рұңға, азғү тиңеу-
умыз!

АМҺАЙРІҮА руају. Сұбұз феіт, хұрзам-
идаап зұда! Азғұшарә аасқа амлашра усума. Ам-
шүнжү уақыу ііжкә, гурханнінгоуп. Набанзаңалар-
ларін үс зұда!

РАШҰН. (Ақлатқур асуҳар зұо ааймтар-
ғулан)-Рослан, шааішт фұңғақа! (Росланні даға-
сын ізнегілеіт. Рашиң асуҳарбыа наришоит. Үрд
ішану амһаңұрғыа ірүржоит. Шоукү іаңфоит-ба-
іағып, шоукүн рәжіңшадақтын інаргом).

АМҺАЙРІҮА руају. (Асуҳар іханғүц
анұлағынғұла). Ех, ізаку сұхарузей! Сұхарума
арі, хәбүпей. Сөңға ада зейн ахнахт.

ДАСАСУ. Эх, сбусқа рұңға сұмазар озқу,
уана ақтү сәхгүшамыт!

ДАСАСУ. Іуазеі үбесқа өзекінде үгуалапаршама
у сұхар? А?

АПҺАТЫ. Іугаламшаша ідоузеі. (Үі аам-
азу амһаңұрғыа руају амшүн-жү тәжліккала іа-
аігоит).

АПҺАТЫКАЛА азғү аазғаз. Амшүн-жү ааз-
ғреіш, ігүаңғаші, өамфак-өамфак һазығатар,
хұншара аахнағын құнжү. (Шазина лақ)-Шазина,
ді, үңқакті, пурпұл-ұнқа хұчынкі сезағыншт; үі

іңғұк амшүнжү ағама-атқаара, ағхашара іхнағеу-
еіт. (Шазина дәғагұлоіт, айцеі апурпұл ұнқеі
іңшашан інеілжоіт. Нас амшүн-жү айца ібейтаз пур-
пұл-ұнқа құнжү налаңсанын інеілартасаны Рашиң
інеідініндоіт, ус foya): Рашиң, ігүаңғаші арі, із-
дұруада, өамфак әқара үзгілбаадар. Үнадынні-
лт, ағабаа һадбалара үшінен. (Рашиң айца
ааймұхуеіт, фбақа өамфак аарлаға ілбаайдоіт. Үі
ашқақ ілүзіндаргоит Фатма. Фатма амһаң азна
азғү құааміл ішүш інадынніндоіт, ус неікү-өағын):

ФАТМА. Нан, құааміл, зұ-іңғұк жааудар?
(Інеі ёалұрхұхуоит амһаң азна азғү, аха құааміл аға-
ма шібаз еңш дазааңтұмұтиң арақ ікеітоіт).

ФАТМА. Вай, ішкүам, наа. (Айца нақ інеі-
лүркүеіш. Үі ашқақ арғыр әмһаңұрғыағы, азғү
фүңғе і іржуюит. Ус ішүқа з рғу
реңжамкуа адруға аматросқуа әңшілжүа ұрманы
іаарилатулоіт. Зейн фаттулоіт. Ақбұс, ахұчы-ісү
дүзмаз, аймдарә шүғалооз ліса іаалащап, днеіхүе-
іт икуакі ахша, дүңшіза. Үз, ахұчы бзя дүлкүші,
дүртасуа, дәпасжо далағоит):

АН. (Лұхың қес әүртүсуса)-Наанви-i, на-
анvi-i, паанви-i-i...

Х АМАТРОСҚУА руају. Ара аңсұ дүханы дүң-
моуп; іфаша, оом. Ағғов тооіт. Ижзор, өүшкүам.

Шеімаадароуп. (Палағоіт аімдара. Ішемурдооз, матрос ғұфарас аңғыс ахуЧУ-ЦСУ дгудкулану дүзекүз дүшкіхін, үс існезің ібжү нартуургой!):

АМАТРОС. Шаангүлнішт, арі аңғыс ғұфараша дұлоуы! (Ағұрба ісалұхуаңшоіт).

ІАРА ҮІ АМАТРОС. Бара аңғыс, дәрбеніт бұхұчы дүңсемзаіт?

АН. (Дазааңұсас)-Моумоу наң, дұлоуы ахуЧУ сапағев. (Лхұчы іаҳ, айнұара лгу ақуа)-Нані-і, наані-і, баані-і... (Аматросқыя аалудебіағалоіт).

АН. (Аматросқыя рақ)-Іжүаңеі? Сүйібоіт схұчы дүшмұрғөұхан. (Лхұчы іаҳ)-Нан.. Сүйішқа... Схұчы... (Үі әамбазы, аматрос әғұрба ілгүдүлаз днеіхасын, деікүнді ахуЧУ днеі-еаңшүеіт. Аң ақуку аәлұргой!)

АМАТРОС. Усоуп дүйсун. Длумыш ожкүй-ға! Дүршін нақ амшүн далащүй! (Аматросқыя аалукшоіт, аха лүелұхойт дұрсөом-ға).

АН. Сүйін, сүштүн, дүйсөом схұчы! Нан!.. схұчы!.. сүңсөв!.. амшүн уссаңарујүеіт, нан!.. (Атұхуған мұнда длумиңтүзінан амшүн дқуалаауа дүршін дәларујүеіт).

АН. Сүйін сарғы!.. Нан!.. Схұчы!.. Схұчы!.. (Дқуалаауа дахлеіуаз лхұчы лұлаңш аңұлеіүс, ақуку аәлұргой угу іалұхуарғы, ларғы аңба

абарқіл дәдүххүлоіт амшүн дбаңаларп, аха ам-һаңүрқуа лалұмтасын дәнүркүлоіт. Аңғыс лүң-сөн лулушшоіт. Диагану ашынға ңұқанурық аёң дәүйешартсоіт. Дүк мұрцукұа лүңсөн лулалоіт, аха үс лұмч қуадаға дүйшөуып. Амһаңүрқуа із-лаңшың даара рұлақ еізұнацеіт, еізүшшін еіләто-уп. Рашың, іхү інаңғ атұргуану, дхұпуда дәтоу. Ңұңқ анаабжыс, Рашың дәғағүлоіт, аңса, аңғыс зүңсөн злұшшаң ітудәлоу, днарудгүлоіт).

РАЙНІ. Дүшіңдең, дадраа, ожк?

ФАТМА. Лүңсөн лулалеіт, аха үзәза лұмч қаңсейт. (Рашың даахүнбиеіт ішүң аёң днаштоіт. Үі аамбазын аматросқыя руағы даайеіт, днарулсан іаңқақа дпоіт, ах дүк мұрцұқа даағажын дәары-лагүлоіт).

МАТРОС. Дұрғағ ісаһаңеіт аңсөн фөн; шаҳымзайт хұчүк. Ампүа реңш ішінанғоі урғ ахуЧүк!

РАЙНІ. Іқам шманауеі, сүгурға хатда. Уана інамоу айғын дұқам шрүтегіт ішібаку. (Аха аматрос Раинің ігұра хамтакуа днеін аматаңыа ртұтуа, аңса рқалғ дахoo ақыларда далағоіт. Үі Реслан дахьес ізумұнбаңт дәстіған аматрос іхуда-пара ібачекүм рұххадасуеіт, үс ғаны?):

РОСЛАН. Дақы лоүзеі, ғанда, ғасиншыа рқалғ, рұкуа үна дәлалоуа! (Ағынш өңдікта ікәнәуеіт

дайы фұдаауеіт).

АМАТРОС ікәйү. Аман! Аман! Вурді бені!
Вурді бені! (Іфөзде іқаа біжү амраһа, адруға
іаакул еібәніт. Рөңза таңа деізға дқажұща ану-
рба, іаңғы іңсека іалагоіт):

АМАТРОСҚУА руасы. Ари-сұңы оғын ібахо-
уман?

ДАӨАСЫ. (Іхаткүм рұхса)-Шаанғас, ішіндарбан
ақшаша! Пайнаң іаңғар, нас ус акум шұазанаам
туға шұаңтсан! (Рөңза іфеханы, дүйнә, ітәғүлдану
дургоіт. Інна ашқаң):

АБЖЕҮА. Ағұрхата, Реслан! Ус ішүна-
гоіт!

АМНАЙҰРҚУА руасы. Аллаң іңіс, нара
ақпәрәада ішінзімнічіяна Реслан ақн ізаауеіт-на
іақүркір, ма дарбензаалак зұғы іналакісүр. (Рес-
аізүркүеіт зеңү ұарақ).

ДАӨАЛІГІ. (Райнұң іақ) Райнұң, реінабу дар-
ғанғ іқалар імзаза түз үдеі-шагуланғ аіаша зеңү
іаң; атқұхустан, наңханағайы ғұғас іанаңзумніңда
еідоуғы шұрхыя-на. Арз үзакуту аңұдымнұрдың уху-
дағы ішүташт. Нара қибаға түрә там. Райнұң, іу-
шама үі уара іудүрліт. (Заша, алғоуаның ілдру-на
реінабұ-акапітән аматросқуда ішнү даақтасуеіт.
Ішагулоіт зеңү. Ақапітәз ібіжү ааруқууданғ ус
ібоіт):

АКАПІТАН. Ізакүзеі іқашқауда? Аматрос-
қуда һөвзек дүницеіт, айғұршың наршудан-на сар-
феіт. Ізакүзеі арі? А?

РАЙНҰҢ. Ісағүргүм, дад, ақапітан, уі:
ағын оғын дүйішом, аха, уқыя іузімдүргүа іқоусеі,
дарбан мілаң заіт-дасу қазшак, қазшак змам
дуғазам. Нарғың наңсауоуп, һхаз мілаңуп. Қаз-
шак нағын інамамкүа ғұйғаларым, ішакүм ала
уңаң ұғуар іаң-үмітіндар қалап. Атсағүргү һібозар,
уматросқуда рху рұмхадуудоуп, наңғыс рұгун. Ру-
ғы ағы, наңеімурда айқаҳ, үі ізумхахкүа, дүрғағ
даайі наңсағуа рқалә, рұкуа-үңа ішакүм, ішні-
німемиз ала реімдара дағалага, наңқараңа
руасы ізімнічіаст, дамхаісіт. Аха уара, дад, акрү-
здуруа ағы оуп, ізхароу ожіктә дуудүрхеіт, наң-
қаңайы ожіктә ішакүм-ала іүрніғуарым-на нағо-
уп уматросқуда.

АКАПІТАН. (Арқараңадағарылған-іару-
шылған-урглакісүр айғұра рғу ішқоу ақара іду-
рии нас іеезааруғышқаны іе ібоіт):-Шебінчхана
уаба ішглакісүрм. (Арқараңада раҳ)-шара үаңа
шүарақ шұмулаіт, ожітні, абарә шүшлапа рәхасыр
желін, ішапасын жуеіт. (Нас динахинің діоіт імат-
росқуда іману. Данца ашқаң):

АМНАЙҰРҚУА руасы. Ус рұғудынагоіт. Зху-
зумдүргүа іху іүрнірроуп. (Райнұң дәғағоіт).

РОСЛАН. (Іфөңдә, амһаңұрқыу рұлах еізу-
шын іанаға, ус даапажоіт)-Ілай, оғы дүзкүм-
шаша ағұқам, шлұх-ғұха, сөңдә! Шұлах еізу-
шымдан, үі-еңш һара іаңғасым. Ағаурұм іаң-
сағұл аңғұл бүбүара һашапұ үзүгүлам-ааір, һа-
ңсағұл һалуқукуя, әшхұа-еңш, һәօо амшұп
агу һхұзаіт, һаңқақа лайдараззайт, іаңғеіңшү
ізімдүрүаз таіт, аха һаңғұшалайт ҳаттағас ічіз-
уә һаіхалап һаңқақа, һамға аңхұақа, ма һаі-
ааіп, ма, оғы дүзіміац ағұқам. Ақсра ақуарғы
іаңғеіңшү, ішіңақунағыа һайсан іңшізде, һабада
ахақуібра азғы ішніңсұа-еңш.

Уа, һақхvi, амшұп ахарч-ға ақуара-пшы-
іаққаңенжесүлүа, әшхұа-еләарцүр, аңсәгадүа, әрхак-
хая риғанұ іаңғұшын, алғы һаңқаая, іаңғұшыа,
бзанатцұк һаңхамшүнің түйніла һзаңаз һаі-
бзіаху, һ-Аңснү. Іласхәрті, аха, ғоуба аауп-
зінмізар зиң, һаңсағұл іаңшапұ іаңғалар, һа-
ра, һара һіңаңа, урға риғаң-үға іаққаңхалак һиң-
зхұнбұла-ға.

Үбрі атұра, ашегің-еңш, енағ һаңқа ігүл-
аззайт, һагу арзұқуалап, һту арқырлап, ғнара
інаңзап һаңал еңа һаңнапаршарғы.

Ожы һаңғағұлу әдір, һаңқақа да ар-
ағу ҳаңғұа іаңғеіңшкант, аха һиң-
как һаңғұа. Ағуарға-аоду гү-күада іоуда
ізінхұа. Ироит, һабада, урға баба ү